

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันพระ เห็นไหม พระเป็นผู้ประเสริฐ เราก็เป็นพระ นางวิสาขาไม่ได้บวช เป็นพระโสคาบัน เป็นพระที่ใจ ถ้าใจเป็นพระนะ เรามีความสุข เรามีจุดยืนของเรา ถ้าเราเป็นพระนะเรายอมรับตัวเอง เวลาเราเกิดมาสถานะของมนุษย์นี้สำคัญมาก คนเกิดมามีลุ่มๆ ดอนๆ เราเกิดมาแล้วเราต้องยอมรับความจริงก็คือเรา แต่เวลากิเลสมันเทียบ เห็นไหม “ทำไมคนอื่นดีกว่าเรา” คืออยากได้สถานะทางโลก สถานะที่มองเห็นว่าเขาสูงกว่าต่ำกว่า แต่ถ้าสถานะของปัจจุบันนี้ทำไมเราไม่คิดล่ะ?

เวลาพระโพธิสัตว์ เป็นกษัตริย์ก็เป็นนะ เป็นสัตว์เดรัจฉานก็เป็น พระโพธิสัตว์เวลาสร้างบุญญาธิการมา พระโพธิสัตว์จิตใจมุ่งปรารถนาที่ดีทั้งนั้นแหละ แต่เวลากกรรมมันให้ผล เห็นไหมเวลากกรรมให้ผล เกิดเป็นกวาง เกิดเป็นกระต่าย เกิดเป็นปลา เกิดทั้งหมดคนะ เป็นนกแขกเต้าเล็กที่สุด พระโพธิสัตว์ไม่เกิดเล็กกว่านกกระทา ไม่เล็กกว่านั้นไป

ถ้าอย่างนั้นพวกเรา เห็นไหม พระในสมัยพุทธกาลไปเกิดเป็นเส้นในผ้าจีวร เพราะอะไร? เพราะจิตใจมันฝักใฝ่ พอจิตใจฝักใฝ่ เจตนามันเป็นไป เวลาไปเกิด พอติดก็ไปสงวนมัน

มีนะ ในพระไตรปิฎก สามิภรรยา กัน สามิรักภรรยา มากแล้วตายไป พอตายไปด้วยความผูกพัน ความรักมาก ไปเกิดเป็นสุนัขในบ้านนั้นแหละ แล้วก็ผูกพันคลอเคลีย เพราะมันรักมาก ไปไหนนะชาวบ้านเขาติเตียนว่ามีสามิเป็นสุนัข อาย เดินลงไปแม่บ้านนะ สุนัขมันรักมันก็ตามไป กคน้ำเลย สุนัขตาย เพราะด้วยความอาย แต่ด้วยความรักก็ยังผูกพันอยู่ กลับมาเกิดเป็นตุ๊กแก อยู่ในบ้านนั้นแหละ

นี่ความผูกพันความรัก เห็นไหม ความเกิดเวลาเขาเกิดมา ทีนี้เราเกิดมาประสาเรา เราต้องยอมรับสถานะของเรา ถ้ายอมรับสถานะของเรา แล้วเราแก้ไขไปตามสถานะนี้ นี่ก็คือความจริง เราต้องยอมรับความจริงก่อนว่า กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกัน

ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องกรรม เราทำมาเอง สรรพสิ่งที่เราเป็นในปัจจุบันนี้เราทำของเราเอง นี่เป็นมนุษย์สมบัตินะ มนุษย์สมบัติมีคุณค่ามาก มีคุณค่าเพราะมีชีวิตให้เราเลือกได้ ทำดีก็ได้ ทำชั่วก็ได้ แต่ถ้าเป็นเทวดา อินทร์ พรหม เขาก็ทำของเขาไป แม้แต่เป็นเทวดา เขายังมีปัญหาทั้งนั้น ในเทวดาก็มีการรบกัน มีการแก่งแย่งกัน

มีการแก่งแย่งกันเพราะอะไร? เพราะเทวดาก็มีกิเลส แต่ก็เป็นสถานะของเขา สถานะของเทวดาก็เป็นเทวดาแล้ว เขาใช้ชีวิตของเขาไป หมดชีวิตเขาก็ต้องตายไปเป็นธรรมดา มันเวียนไปในวัฏฏะ จิตนี้มันเวียนไปตามอำนาจของกรรม เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ถ้ายอมรับสถานะนี้แล้ว เราทำตาม มีสติสัมปชัญญะ ศึกษาธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ตรัสรู้อะไร? ตรัสรู้ธรรมะไป

ศาสนาธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเกิดมาแล้วเราพบธรรม พบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์.. พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดศาสนา มา พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ พระสงฆ์เป็นนักรบ เห็นภัยในวัฏสงสาร เห็นภัยในการเกิดและการตาย

เห็นภัยในวัฏสงสาร ไม่ใช่เห็นภัยในความทุกข์ความยาก เกิดมานี้ทุกข์ยากทั้งนั้นแหละ ถ้าเห็นภัยในความทุกข์ความยาก เราจะกล้าเผชิญกับการเดินทางกรรม นั่งสมาธิภาวนาไหม? เราจะกล้าทรมานตนไหม? ถ้าเราเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นความทุกข์ สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เราไม่กล้าเผชิญ เราจะเป็นคนที่ยาอ่อน เห็นไหม คนเขาจะตีเหล็ก เหล็กต้องเผาไฟจนแดงนะเขาถึงตีเหล็กได้ เราจะตีเหล็กคิบๆ ตีเหล็กที่ไม่ได้เผาไฟ เป็นไปไม่ได้

ศรัทธาของเราเหมือนกัน ในเมื่อเราเห็นโทษการเกิดและการตาย เห็นโทษของการดำรงชีวิตอยู่ที่นี่มันไม่มีอะไรหรอก มันเป็นสมมุติบัญญัติให้เรามีโอกาสได้สร้างคุณงามความดี หรือทำบาปอกุศล โดยกิเลสตัดทอนความทะยานอยากมันชักนำเราไปเท่านั้น

ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะยอมรับความจริงนี้ ถ้าเรายอมรับความจริงนี้มันไม่มีความน้อยเนื้อต่ำใจ ไม่มีการเปรียบเทียบว่าเราไม่ดี เราด้อยคุณค่าไปหมดเลย เราไม่มีอะไรที่จะสู้กับสังคมโลกเขาได้เลย แล้วเราจะมีอะไรไปสู้กับกิเลสล่ะ? เพราะกิเลสมันเอาอย่างนี้มาหลอกล่อเรา เราด้อยกว่าเขา เราต้องมีทางลัดเพื่อจะเทียบเคียงเขา เพื่อจะต้องให้เสมอเขา ให้ดีกว่าเขา

ในมานะ ๕ เห็นใหม่ ต่ำกว่าเขาสำคัญว่าต่ำกว่าเขา เสมอเขาสำคัญว่าเสมอเขา สูงกว่าเขา สำคัญว่าสูงกว่าเขา.. ต่ำกว่าเขา ถ้าไม่สำคัญ ต่ำก็ต่ำ เป็นไรไป คนเดียวคนสูงมันจะเป็นอะไรไป มันก็เป็นการเกิดมาในธรรมชาติ หัวใจมันทำได้หมดแหละ ในเมื่อเรามีพุทธะในหัวใจเราทำอะไรก็ได้ เราไม่มีความจำเป็นต้องไปเทียบเคียงใครหรอก เราต้องเทียบเคียงตัวเราเอง เราต้องยอมรับสถานะเราเอง แล้วมันเป็นผลของวิญญูะใช้ไหม?

เราเกิดมาเจอนี้เป็นสภาวะกรรม เกิดมาในสังคมนี่สภาวะกรรมในสังคมนี่ สังคมมันแปรปรวนนะ สังคมไม่ใช่มีติดตลอดไปนะ คุณธุรกิจมีขาขึ้นและขาลง ขณะขาขึ้น ขณะที่ธุรกิจมีการเจริญรุ่งเรือง ทุกคนมีความสุขความชื่นบานทั้งนั้น เวลามันขาลงเศรษฐกิจกระเทือนกันไปหมดเลย นี่ก็คือสภาวะกรรมที่เราเกิดมาเจอสังคมนี้อย่างนี้

เราเกิดมาเจอในครอบครัวของเรา เจอในหมู่คณะของเรา เห็นใหม่ สร้างแต่สิ่งที่ดีมากก็เข้าใจกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เราเกิดมานี้เรามีบุญร่วมกันมา เกิดมาในสังคมนีเดียวกัน มันมีความขัดแย้งกัน ความขัดแย้งนี้ทำไมมันปรับความขัดแย้งนี้เข้าไม่ได้ เราเข้าใจ เราพยายามจะปรับให้เขาเข้ามาหาเรา

ปรับให้เข้าหาเรานะ พยายามจะปรับ คำว่าพยายามจะปรับ มีเขามีเราใช้ไหม? มันต้องเข้าใจสังขรณ์ของเรา เราทำของเราให้ดีที่สุด แล้วถ้าสุดวิสัยของเขา เห็นใหม่ พรหมวิหาร ๔ ของนักบริหาร ถึงที่สุดแล้วต้องอุเบกขา

คำว่าอุเบกขา คือ ทำดีแล้ว ไม่ใช่ว่าไม่ทำนะ เห็นเขาไม่ดีแล้วเราก็งี้ทิ้งเลยไม่ทำ ไม่ใช่ ต้องทำ ถึงที่สุดแล้วเพราะอะไร? เพราะกรรมดีคือกรรมดี ถ้าเราไม่ทำสิ่งที่ดี เราก้ต้องทำสิ่งที่เป็น ตัณหาความทะยานอยากแน่นอน มันมีดีและชั่วในหัวใจ ถ้าเราไม่ทำดีแล้วเราปล่อยวางไป ประสาเราว่ามันไม่มีสิ่งใดเป็นประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย เราทำดี ดีก็คือดี เราทำสิ่งดีของเราแล้ว

ศึกษารธรรม ถ้าศึกษาแล้วมันเข้าใจ เราพบพุทธศาสนา ศาสนธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ถึงที่สุดนะ! ถึงที่สุดเราทำดีกับทุกคน ทำดีกับสังคมทุกอย่าง เราทำดีทุกอย่าง แต่ผลตอบแทนกับสังคม อันนี้มันเป็นบุญกุศล เป็นอำนาจวาสนาเรามี การสร้างบุญกุศลขนาดไหน สละทานขนาดไหน ถึงที่สุดแล้วไม่ภาวนาไปไม่รอด มันจบกันที่การภาวนา

การสร้างบุญกุศล การทำบาปอกุศลมันเป็นเรื่องของเขื่อนกั้นน้ำไว้ เห็นไหม คุณงามความดีใครเป็นคนสร้างขึ้นมา? ใจเป็นคนสร้างขึ้นมา เราทำกับมือนี้แหละ มือเราเสียสละออกไป แต่ใจเป็นคนสร้างขึ้นมา เพราะใจเป็นประธาน ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นคนริเริ่ม ใจเป็นคนกระทำ สิ่งนั้นมันสะสมลงที่ใจทั้งหมด บุญกุศลบาปอกุศลสร้างมาขนาดไหนมันลงที่ใจทั้งหมด แล้วถ้าไม่มีการภาวนา ลงที่ใจแล้วมันเป็นอนิจจัง เห็นไหม มันเป็นอนามิส มันก็เสื่อมไปเป็นธรรมดา เราจะทำอย่างไรให้เป็นประโยชน์กับเรา

นี่ก็เหมือนกัน ความพร้อมของเรา เราทำความสงบของใจ เราทำสมาธิขึ้นมา ถ้าเราไม่ใช่ปัญญาของเรา โลกุตตรธรรม มันก็เสื่อมไปเป็นธรรมดา นี่เรานั่งสมาธิหลังขดหลังแข็งนะ ได้เป็นสมาธิขึ้นมามีความสุขไหม? มี! มีความสุขไหม? มีความสุขขึ้นมา แล้วถ้าเราไม่ทำต่อเนื่องไป ไม่เจริญต่อไปเป็นจิตตภาวนา

การภาวนาของจิตตภาวนาคือภาวนาอะไร? คือภาวนาด้วยใจ ด้วยปัญญาของใจไม่ใช่ปัญญาสมอง ปัญญาสมองมันเป็นโลกียปัญญา วิชาชีพ การศึกษามา การจำมา ทางวิทยาศาสตร์เราไปศึกษามา มันเป็นการจดจำไว้ในสมอง เดี่ยวก็ลืม ต้องทบทวน ต้องต่างๆ แต่ปัญญาของใจมันเกิดมาจากไหน? มันไม่มีสมองสืบต่อนะ

สมองนี้เป็นศูนย์บังคับบัญชาร่างกาย แต่เวลาเกิดจากใจ จิตเป็นสมาธิขึ้นมานั่นคือตัวจิต ตัวจิตมันเกิดปัญญาขึ้นมาเป็นโลกุตตรปัญญา มันเข้าไป บอกว่ามันลึกซึ้งๆ ลึกซึ้งเพราะอะไร? เพราะมันเป็นมรรคญาณ มันเป็นโลกุตตรธรรม มันเป็นที่ที่เป็นในหัวใจขึ้นมา มันเป็นที่ที่เป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากใคร? ถ้าใครไม่มีการประพฤติปฏิบัติมันจะมาจากไหน? มันก็มีแต่ในตำราใช่ไหม? มีแต่ชื่อ แม้แต่ชื่อของสมาธิมันก็เป็นชื่อของสมาธิ ถ้าเราไม่ทำสมาธิให้เกิดขึ้นมากับเรา

แล้วก็ว่าเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญาแอบอ้าง ปัญญาที่เราแอบอ้างกันเองว่าเป็นปัญญาๆ ศาสนาพุทธสอนปัญญา ปัญญาอย่างนี้มันเป็นปัญญาสามัญสำนึก เป็นปัญญาที่มันมีอยู่แล้ว เห็นไหม ทำไมไม่คนสร้างบุญกุศล เกิดมาแล้วมีเขาวัวปัญญาที่ดี เวลาคนสร้างบาปมา เวลาเกิดขึ้นมานี้ สมองก็มีเหมือนกันแต่คิดอะไรไม่ออก ทำอะไรซุ่มซ่ามไปหมดเลย นี่อย่างนี้มันฝึกฝนอย่างไร?

นี่เป็นการฝึกฝนนะ มันเป็นการฝึกฝน ถ้ามันพัฒนาการมันมา พัฒนาการมันมาได้ ถ้าพัฒนาการไม่ได้คือกรรมของสัตว์ สัตว์มันมีกรรมของมันมา มันไม่หมดกรรมมันถึงเป็นสภาวะ

แบบนี้ นี่เป็นกรรม เป็นเวร คำว่ากรรม เวร คือมันเกิดมาในสถานะที่ว่าใช้ปัญญาโดยสามัญสำนึก แต่ถ้ามันเป็นภาวนามยปัญญา นี่ปัญญาที่เกิดจากกรรม

ปัญญาที่เกิดจากกรรม สัจธรรม สัจธรรมที่มีอยู่โดยดั้งเดิม แต่เราเข้ากันไม่ถึง พอเราเข้าไม่ถึง ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราใช้ปัญญาโลกียปัญญา ปัญญาจากข้อมูล เห็นไหม ศิษยากรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นปรมัตถธรรมๆ ไซ้! เป็นปรมัตถธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เป็นกิเลสของเรา เพราะเราอยากได้ อยากเทียบเคียง อยากให้เป็นไป เห็นไหม ความอยากมันเป็นเราแล้ว

นี่ไงเราต้องยอมรับสถานะความเป็นมนุษย์ของเรา ถ้าเราศึกษาของเรา เรากระทำของเรา มันเป็นสมบัติของเรา สมบัติเป็นของเรา ปัญญาเป็นของเรา แล้วปัญญาเป็นของเรา มันเกิดขึ้นมาอย่างไรที่เป็นปัญญาของเรา ปัญญาของเรามันใช้ปัญญาเทียบเคียง.. เทียบเคียง เห็นไหม นี่คือนุญกุศล เราสร้างมามันเป็นทำนบไปอยู่ในหัวใจ

การเทียบเคียงแล้วฝึกฝนปัญญา ปัญญาจากโลกียปัญญา ปัญญาโดยสามัญสำนึกมันต้องมีโดยธรรมชาติของมัน เราต้องใช้มันไปก่อน สิ่งนี้เราต้องยอมรับสถานะของมนุษย์ เราต้องยอมรับโดยสัตยชาติญาณ เราต้องยอมรับสถานะความเป็นไป สัตยชาติญาณความเป็นมนุษย์ทุกอย่างแกกัเลสไม่ได้ทั้งหมด แต่มันมีของมันอยู่ไซ้ไหม? มีของมันอยู่ เราจะทวนกระแสกลับเข้าไป กลับเข้าไปถึงตัวของมัน แล้วภาวนาเข้าไป พยายามใช้ปัญญาแยกแยะ สังเคราะห์ความเป็นไป ทดสอบ ตรวจสอบ จนมันจะลึกเข้าไป ถ้าลึกเข้าไปมันมีความต่าง

นี่ไงสันทิฎฐิโก บังคับตั้งที่มันเกิดจากใจ มันจะมีความจริงของมัน เห็นไหม ถ้ามีความจริงของมัน เราภาวนาเข้าไป นี่โลกุตตรธรรม สัจธรรมที่มีอยู่ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม มันอยู่ในหัวใจ.. แร่ธาตุมันอยู่ในดินนะ สิ่งที่เป็นจิตวิญญาณของเรามันมีอยู่นะ มันเกิดมันตายอยู่นะ แล้วมันโค่นอวิชชาครอบงำอยู่นะ แล้วเราพยายามทำของเรา

สิ่งนี้มีอยู่ แต่เรารื้อค้นกันไม่ได้ ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ พระปัจเจกพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ เราเป็นสาวก สาวกจะ ได้ยิน ได้ฟังมันเป็นธรรม เป็นเครื่องบอกหมาย เป็นสิ่งเป้าหมายที่เราเข้าไปทำ แต่เราปัญญามันอ่อนด้อย พออ่อนด้อย สิ่งที่เกิดขึ้นว่าเป็นปัญญาๆ นักวิทยาศาสตร์มันคิดดีกว่าเราอีก มันใช้การทดสอบจนเป็นเทคโนโลยีมาให้เราใช้งานอยู่นี่ เห็นไหม

นักวิทยาศาสตร์เขาก็คิดของเขาได้ สิ่งนี้เขาคิดของเขาได้ ของมันมีอยู่แล้ว เขาคิดของเขาขึ้นมา แต่ถ้าจิตเราก็มีอยู่แล้ว แต่ถ้าเราใช้ปัญญาของเราไปไม่ถึง เราจะไม่ถึงสัจธรรมของเราเลย เห็นไหม นี่สถานะของมนุษย์ ถ้าเรายอมรับความเป็นจริงนะ พุทธะมันอยู่ที่นี้ ความเป็นใจผู้ประเสริฐมันอยู่ในหัวใจของเรา ใครจะเป็นอย่างไรนะ มันเป็นเรื่องผลของวิญญูะ เราเกิดมาแล้ว เราเกิดมาในครอบครัวเดียวกัน มันมีความผูกพันกัน

ทำไมมีความผูกพันกันล่ะ? เพราะมันเป็นสัญชาตญาณใช่ไหม? สัญชาตญาณของสัตว์ มันยังรักลูกมันเลย แล้วเราเป็นมนุษย์มันเป็นสัญชาตญาณใช่ไหม? สัญชาตญาณกับความจริง สัจธรรมมันเหนือสัญชาตญาณนะ สัญชาตญาณมันเกิดโดยสัญชาตญาณ คูสิเกิดอุบัติเหตุ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ จะมีสัญชาตญาณมันยังเอาตัวรอด สัญชาตญาณเอาตัวรอดเป็นอย่างหนึ่ง แล้วสัญชาตญาณทำไมไม่เอาใจรอดล่ะ? ใจที่มีอยู่ทำไมสัญชาตญาณไม่เอามันให้รอดล่ะ?

มันเอารอดไม่ได้ เพราะสัญชาตญาณมันก็มาจากภพ มันมาจากเรา มาจากกิเลส ใหม่ๆ ที่สัญชาตญาณมันเป็นการเอาตัวรอด มันเป็นเรื่องผลดีทั้งนั้นแหละ มันเป็นผลดี แต่มันเป็นดีในวิญญูะ ดีในการเกิด ดีในสิ่งที่มีสถานะเป็นจิต แต่ถ้าเป็นปัญญาขึ้นมา มันไม่เป็นสัญชาตญาณ มันเห็นจริง มันรู้แจ้ง มันทำของมันเข้าไป เห็นไหม

สิ่งที่ทำกันมันเอาอะไรทำ? เพราะเรามีความเชื่อ มีศรัทธาแล้วทดสอบ เราทดสอบของเราไปนะ ถ้ามันเป็นทางโลก พอบอกว่าทุกข์ มันขำอ่อน แต่ของเรานี้เราเชื่อว่าคนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร เราจะมี ความเพียร ความวิริยะ ความอดสาหะ ใหม่ๆ ที่ทางโลกนะ การทำมาหากิน ถ้ามีความเพียร มีความวิริยะ มีความอดสาหะ มีปัญญา มีการไต่ตรงอย่าประมาทกับชีวิต นี่มันต้องประสบความสำเร็จ เพราะเราไม่ประมาทแล้วเราขยันหมั่นเพียรของเรา

ทางโลกเขาก็ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียร ทางธรรมก็เหมือนกัน เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราต้องขยันหมั่นเพียรของเรา เคนจกรรม นั่งสมาธิภาวนา.. เคนจกรรม นั่งสมาธิภาวนาเพื่ออะไร? เพื่อเอาหัวใจ เพื่อเอาความสงบของใจ เพื่อเอาปัญญา การเคนจกรรม การนั่งสมาธิ การภาวนา ถ้ามันเป็นประโยชน์ขึ้นมา ตักตาสร้างไว้ละ เราตั้งไว้เลยๆ มันนั่งสมาธิทั้งวันทั้งคืนเลย แต่มันไม่มีจิต มันไม่มีความรับรู้ มันไม่มีสิ่งต่างๆ

เคนจกรรมอย่าสักแต่ว่า สักแต่ว่ามันไม่มีความรับรู้ มันไม่มีสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติสัมปชัญญะ การเคนจกรรมมากเคนจกรรมน้อย ความรู้สึกมันทหดท้อไหม? มันน้อยเนื้อต่ำใจ

ใหม่? มันคอดกใหม่? มันเหนียวใหม่? มันเพรียวใหม่? นี่ใช้ปัญญาไฉน เพราะมันทำนี่ก็ริยามัน
 เป็นไป แต่ความเหนียวความเพรียว แต่เวลาที่มันพอใจล่ะ? เวลาเราเล่นก็พากัน เห็นใหม่ เขา
 ลงทุนลงแรง เหงื่อไหลไคลย้อย ทำไมเขามีความสุขของเขาล่ะ? เขามีความสุขของเขา เพราะมัน
 เป็นความชอบของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราเดินจงกรมไปก็เพื่อฝึกฝนจิตใจของเรา
 เรามีสติ เรามีสมาธิ เรามีสติ เรามีปัญญาของเรา เราใคร่ครวญเข้ามา เราหาเหตุหาผลของเราเข้า
 มา นี่ไงปัญญามาจากไหน ก็ปัญญามาจากสมอง เพราะโดยพื้นฐานมันมาจากความคิดก่อน มันมี
 สมอง มันก็ทำของมันไปเรื่อยมันเห็นผลต่าง พอมันเป็นสมาธิขึ้นมาเห็นผลต่าง

อ้าว.. สมาธิที่เราคิดขึ้นมามันก็เป็นอย่างนั้น แต่ไฉนทำไมมันพูดไม่ได้ล่ะ? สมาธิมีแต่
 เอ๊ะ! เอ๊ะ! เอ๊ะ! นี่ความจริงมันจะเทียบเคียงได้ว่าอย่างไร? เวลาปัญญาที่มันเกิดขึ้นมา มันฟาด
 ฟันกับกิเลส มันฟาดฟันกิเลส มันยุบยอบไปในหัวใจ มันแปลกประหลาด มันมหัศจรรย์ หัวใจ
 มันเปิดกว้าง หัวใจมันปลอดโปร่ง แล้วความคิดอย่างนี้ทำไมเราคิดไม่ได้ เวลาปกติเราไม่ได้ทำ
 สมาธิ ทำไมเราคิดอย่างนี้ไม่ได้

คิดไม่ได้เพราะอะไร? คิดไม่ได้เพราะ นี้คุณแม่แต่สัญชาตญาณมันยังไม่มีใครควบคุมมัน
 ได้ แต่ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมา มันมีสติ มันมีการควบคุม เพราะอะไร? มันเกิดจากความเพียร มัน
 เกิดจากมรรคญาณ มันเกิดจากศีลธรรม มันเกิดจากความเป็นจริงในหัวใจของเราขึ้นมา เห็นใหม่
 นิพพานในหัวใจของครูบาอาจารย์ของเรา มันอยู่ในหัวใจของครูบาอาจารย์ของเรา เขาจะเอา
 มาตีแผ่ เอามาเปิดเผยให้เราเห็นได้อย่างไร?

แต่ความรู้สึกอันนี้มันเหมือนกันนะ เวลาปฏิบัติสมาธิก็เหมือนสมาธิ มันจะลึก ตื้น หยาบ
 ละเอียดต่างกันนิดหน่อย แต่มันก็เป็นสมาธิเหมือนกัน ปัญญาจะกว้างขวาง จะคับแคบขนาด
 ไหนมันก็เป็นปัญญาเหมือนกัน ปัญญาที่มันฟาดฟันเข้าไปที่กิเลสแล้วมันสำรอกออกมา
 อย่างไร? นี่มันเป็นไปอันเดียวกัน แต่มันเป็นปัจเจกตั้งแต่ละหัวใจๆ แต่สัมผัสสัจจามัน
 เหมือนกัน มันเป็นไปได้ มันเป็นความจริง เห็นใหม่

ถึงบอกว่าสถานะของมนุษย์ สถานะของเรา เราไปมองว่าทำไมเราเป็นอย่างนั้น เป็นอย่าง
 นั้น แล้วเราเทียบเคียงไป ไม่ใช่เราแล้วนะ ถ้ามันยอมรับความจริงว่าเป็นเรา แล้วแก้ไขคำว่าเรา

แก้ไขของเราไป ชีวิตเรามันจะสมบุกสมบัน มันจะทุกข์ยากขนาดไหนก็คือชีวิตเรา นี่คือสมบัติของเรา เราทำแล้วคือบัญชีของเราไง

บัญชีของเรา มันจะเข้าบัญชี ออกบัญชี เราจะจ่ายหรือจะเข้า มันเป็นบัญชีของเรา คือจิตของเรา มันต้องยอมรับจิตของเรา ยอมรับความเป็นไปของเรา แล้วแก้ไขเรา อย่างน้อยเนื้อต่ำใจแก้ไขไป ทุกคนเป็นอย่างนี้หมด เพียงแต่ไม่พูดออกมาว่าใครทุกข์บ้าง สถานะของทุกคนจะไม่พอใจทั้งนั้นแหละ มันจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน มันก็มีเทียบว่าคนอื่นมากกว่าเรา คนอื่นมากกว่าเราตลอดไปแหละ

กิเลสมันเป็นธรรมชาติอย่างนี้ มันเป็นธรรมชาติ ทุกคนมีเหมือนกันหมดเลย แล้วทุกคนก็น้อยเนื้อต่ำใจตัวเองหมดเลย ทำไมเราไม่เป็นเหมือนคนอื่น ๆ ทั้งๆ ที่ตัวเองดีที่สุด ตัวเองสำคัญที่สุด ตัวเองมีประโยชน์ที่สุด จิตของเราสำคัญที่สุด ชีวิตของเราสำคัญที่สุด แก้ไขที่ดีที่นี้ ชั่วที่นี้แล้วพ้นได้ที่นี้ เอวัง